netas, mobilusis telefonas – tai irgi svarbūs vaikui, ypač paaugliui, dalykai. Tėvams tenka labai pasistengti, kad pasiūlytų savo atžaloms ką nors alternatyvaus televizijai bei internetui. Tam reikia daug laiko, energijos ir, pagaliau, sugebėjimo.

Sudėtinga, tačiau ne beviltiška

Šiandienos situacija sunki ir sudėtinga, tačiau ne beviltiška. Per atkurtos nepriklausomybės metus užaugo daug jaunuolių, kurie mokosi, siekia žinių, karjeros. Prasčiau su šeimyninėmis vertybėmis, nes santuokų lyg ir nemąžta, bet skyrybų vis gausėja. Vadinasi, tėvai nepakankamai moko savo atžalas investuoti jėgų ir laiko į šeimyninį gyvenimą.

Šiuolaikinėje visuomenėje egzistuoja keli vaikų auklėjimo bei ugdymo stiliai. **Pirmasis – paklusnumo.** Šiuo atveju tėvai aklai perkelia į vaikus tuos auklėjimo metodus, kuriais buvo ugdyti jie patys. Paklusnumo galima tikėtis tik iki paauglystės. Vėliau vaikas ima priešintis, kartais net iki visiško nepaklusnumo. Tyrimai rodo, kad dėl tokio auklėjimo stiliaus ir griežtų bausmių vaikai linkę bėgti iš namų.

Antrasis stilius – laisvės. Į vaiką žvelgiama kaip į visai laisvą asmenį, kuris pats turi pasirinkti kelią ir kapstytis savo jėgomis. Šitoks požiūris pirmiausia duoda laisvę patiems tėvams. Jie nusimeta atsakomybę, tačiau netenka ir vaiko ugdymo džiaugsmo.

Trečiasis stilius – pagarbos. Tai suvokimas, kad vaikas Dievo tau patikėtas išauginti visaverčiu, mylimu ir mylinčiu asmeniu. Šis stilius reikalauja iš tėvų kasdienių pastangų, meilės, energijos, laiko ir elgesio su vaiku kaip su asmenybe.

Vaikas – tarsi pasėtas grūdas. Bet kuriuo atveju jis sudygs, tačiau koks, daugiausiai priklauso nuo tėvų.

Kartų vaidmuo perduodant tikėjimą

Dr. Alma STASIULEVIČIŪTĖ
Vilniaus pedagoginio universiteto docentė

Filosofas A. Šliogeris vienoje diskusijoje pasakė, kad neegzistuoja joks kartų konfliktas, o ir pačios kartos tėra mitas, nes santykius lemia ne amžius, o žmoniškumas: svarbiausia yra dėmesys kitam, geranoriškumas, pasitikėjimas. Manau, šis netradicinis požiūris priimtinas krikščionybei. Šventasis Raštas teigia, jog nėra nei žydo, nei graiko, neturime vadintis nei mokytojais, nei tėvais, nes turime vieną Tėvą danguje, o mūsų vienintelis Mokytojas yra Kristus. Būtent dėl to, melsdamiesi už tėvus, senelius ar vaikus, vadiname juos ne kitaip, kaip mūsų tikėjimo broliais ar seserimis, ir tik pridedame jų krikšto vardą. Vadinasi, ir svarstydami tikėjimo perdavimo klausimą, turime akcentuoti ne kartas, o **brolystę** ir **bendrakeleivystę.**

Antras problemiškas dalykas – tikėjimo **perdavimo** galimybė. Būtų tikrai gera ir lengva, jei tikėjimą galėtume perduoti arba palikti testamentu kaip nekilnojamąjį turtą ar banko sąskaitą; tuomet ir krikščionių turėtume daug bei gerų. Deja, patirtis rodo, kad mūsų artimieji, mielai perimantys visokį savųjų užgyventą materialų turtą, labai dažnai nenori priimti tikėjimo, atvirai rodydami bodėjimąsi tiek juo, tiek mūsų pastangomis jį „įpiršti“. Dėl šių priežasčių religijos pedagogikoje ir katechetikoje pastaruoju metu priimta vartoti šiek tiek kitokius terminus: kalbame apie **dalijimąsi** tikėjimu bei tikėjimo **liudijimą**. Plačiai žinomas ir Jono Pauliaus II teiginys, kad šiais laikais niekas nepasitiki tais, kurie bando mokyti; pasitikima tik tais, kurie liudija, o jeigu kai kuriais mokančiais ir pasitikima, tai vien dėl to, kad jie kartu yra ir liudytojai.

Taigi neįmanoma perteikti tikėjimo, kita vertus, jis neatsiranda tuščioje vietoje ir nėra pasirenkamas idėjų rinkoje: aplinka, kurioje gimstame ir augame, mums pasiūlo ir Bažnyčios paveldą, ir Šventąjį Raštą, ir bendruomeninę bei asmeninę maldą, ir religinius papročius. Tačiau tikėjimas tikrąja prasme, kaip gyvas kiekvieno mūsų **santykis**

Didelės ir mažos kryžkelės

su Viešpačiu, vis dėlto yra visiškai individualus ir būtinai laisvas, pačių prisiimtas, nors ir nerealizuojamas be bendruomenės. Tai savitas **atsakas** kiekvieną asmenį kviečiančiam Dievui, kuris, kaip žinome, pamilo pirmas ir visada yra tikėjimo iniciatorius bei dovanotojas.

Tad koks gi tuomet tasai ugdomasis vyresniųjų ar jaunesniųjų vaidmuo krikščionių bendruomenėje, krikščioniškoje šeimoje? Iš dalies į šį klausimą jau atsakėme straipsnio pradžioje, kai suabejojome tradicine kartų samprata. Beje, pookupacinėse šalyse neretai ne tėvai

Dainiaus Aleksejūno nuotrauka

ar seneliai, o būtent vaikai arba jaunuoliai tampa vyresniųjų ugdytojais, taigi viską lemia ne amžius ir netgi ne gyvenimo patirtis, ypač jei tikėjimui joje nebuvo skirta derama vieta. Todėl tikėjimo srityje realiai įmanomas tik vienas jau minėtas – bendrystės ir brolystės (seserystės) – vaidmuo. Netgi liudijimas veiksmingas tik tada, kai nėra dirbtinai organizuojamas pagal ugdymo tikslus ar kaip nors demonstruojamas. Jis veikia tik kaip autentiškas Dangaus Tėvo vaikų broliškumas ir nuoširdi bendrakeleivystė sekant Kristumi, tikrai suteikiančiu gyvenimo pilnatvę.

Visa tai gali atrodyti vien skambūs žodžiai, nepasakantys, kaipgi tėvams ar seneliams paveikti vaikus bei anūkus, o šiems geriau sutarti su savo „seniais“, ypač jei atsižvelgsime į edukologų bei psichologų teigiamą ir gyvenime nuolat pastebimą tiesą, jog paaugliams ir jaunimui sava šeima visai nesvarbiausia. Jiems nieko nėra svarbesnio už **bendraamžių** pripažinimą ir vietą tarp jų. Nepritapti, būti jų atmestam, kentėti jų patyčias – blogiausia, kas gali nutikti jaunuoliui. Šiam poreikiui patenkinti netiks jokie pakaitalai, tad suaugusieji privalo šitai tiesiog žinoti ir su tuo skaitytis; netgi bendrystė su Viešpačiu augančiam žmogui to neatstos. Šitai natūralu, nes pasakyta: „Kas nemyli savo brolio, kurį mato, negali mylėti Dievo, kurio nemato“ (*1 Jn 4, 20)*. Bene pirmoji sąlyga, kad tėvų ir vaikų santykiai išliktų pozityvūs, ir yra ši taisyklė: mes, t. y. tėvai, seneliai ir mokytojai, turime visokeriopai **padėti** vaikams, ypač paaugliams, visavertiškai ir išmintingai **būti tarp bendraamžių**.

Norint padėti, būtina pasitikėti vaikais, būti dėmesingiems jų rūpesčiams bei interesams ir subtiliai, atsargiai vadovauti, jokiu būdu neslopinant, negniuždant. Reikia ieškoti būdų, kaip laimėti vaikų atvirumą, reiklumą derinant su palankumu bei supratimu. Manau, tėvams itin pavojinga moralizuoti. Kur kas paveikesnis būtų metodas, kurį vadinu negatyviuoju liudijimu arba nuolankiu išpažinimu: tėvai bei mokytojai turėtų vaikams papasakoti apie savo pačių vaikystės bei jaunystės paklydimus, apsirikimus ir kuo nuoširdžiau parodyti, jog bando apsaugoti jaunąją kartą, suprasdami jos norus, svajones ir nepatyrimą. Tai būtų vienas iš būdų dalytis pačia tikrąja prasme, kuomet bendrai išgyvenama, prisimenama, lyginama, svarstoma, ieškant kitokiems laikams ir kitokioms sąlygoms pritaikytų sprendimų.

Suaugusiems dera žinoti bei priimti aštresnį ar švelnesnį paauglių protestą, maištą prieš gatavas tikėjimo tiesas, religines tradicijas bei dorovės normas. Be abejo, norėtųsi, kad šis protestas būtų kuo trumpesnis ir pasyvesnis, tačiau jį reikia traktuoti kaip natūralią ugdymo(si) fazę. Šitokią kainą sumokame beveik kiekvienas, kad susikurtume autentišką santykį su Tuo, kuris mūsų ieško ir mus kviečia; tai gyvo ir laisvo tikėjimo kaina, taip pat vidinės, neveidmainiškos moralės kaina. Ugdytojo uždavinys – ištverti bei išlaukti, neprarandant pasitikėjimo vaikais, savimi ir Dievu. Dvasios vadovai pataria, kad tokiu metu reikia kuo mažiau kalbėti vaikui apie Dievą ir kuo daugiau – Dievui apie vaiką. Šiuo laikotarpiu labai praverstų jūsų vaiko ar mokinio sąlytis su tikinčiais bendraamžiais bei įtaigūs pripažintų autoritetų liudijimai, tik, žinoma, nesurežisuoti ir nefiktyvūs.

Kiek natūralus paauglių maištas bei tikėjimo ar moralės krizės bus pavojingi, matyt, labiausiai priklausys nuo šeimos gyvenimo fono – ar krikščioniškumas joje yra prioritetas, ar tik fasadas, ką jai reiškia sekmadienis, Mišios bei malda – reikmę ar vien pareigą, o gal tik proginius dalykus. Itin svarbu, kaip pabrėžė ir popiežius Benediktas XVI savo enciklikoje „Deus caritas est“, ar meilė Dievui reiškiasi meile žmogui – atjauta, labdara,

pagalba, santarve. Augantį žmogų pozityviausiai galėtų paveikti jo šeimos ar bendruomenės gebėjimas visoje kasdienio pasaulio tikrovėje įžvelgti Dievo artumą ir pozityvų veikimą, kurį, remdamiesi religijos pedagogu Thomu Groome, vadiname sakramentiškumu už Bažnyčios sienų. Jeigu sugebame pastebėti Viešpaties dovanų gausą ir akcentuoti dėkingumą jų Davėjui, tuomet krizės nebus grėsmingos: išmokstama viską priimti pasitikint Dievo globa ir žmonėmis.

Pastaruoju metu visuotinė Bažnyčia itin pabrėžia krikščioniškąją antropologiją, susijusią ne tiek su žiniomis apie Dievą, kiek su žmogaus išaukštinimu čia ir dabar, ne mažiau nei amžinybėje, būsimojoje Dievo karalystėje. Faktas, kad Dievas tapo žmogumi, išgyveno kančias, mirtį ir pasilieka žmogumi netgi Tėvo dešinėje, teigia begalinį žmogaus vertingumą ir skatina tiek mūsų savivertę, tiek besąlygišką meilę bei pagarbą artimui. Mums belieka suvokti ir priimti šį kilnų žmogui skirtą vaidmenį, kurį Kristus jau yra realiai įgyvendinęs. Taigi krikščionybė kviečia į gyvenimo pilnatvę, skatina realizuoti savyje Dievo panašumą, nepabūgti, atlaikyti išbandymus, skausmus, gundymus renkantis gėrį ir neišsižadant to, kas mumyse geriausia. Kadangi gyvenimo kelyje tų išbandymų ir pagundų esama tikrai daug, o šių dienų individualizmo bei komercializmo kontekste Kristaus ir krikščionių pavyzdžiai menkai teišryškinami ir nublankę, suaugusių krikščionių priedermė – **palydėti** vaikus bei paauglius per postmoderniojo pasaulio džiungles.

Palydėti reiškia ne izoliuoti, o padėti įvertinti bei atsirinkti ir susikurti imunitetą blogiui. Nūdienės džiunglės išties klaidžios: televizija, internetas, kinas, teatro scena, literatūra aukština nuodėmę – lytinį palaidumą, jėgos kultą, puikavimąsi turtu, išvaizda, gudrumu. Ir virtualiame, ir realiame pasaulyje blogis tapatinamas su šaunumu, o gėris lieka nepatraukliu „lūzeriu“. Viso šito vaikų ir jaunimo aplinkoje tiek daug, jog būtų naivu stengtis juos nuo tų dalykų izoliuoti. Be to, izoliacija nebūtų veiksminga, nes ji nekuria imuniteto. Todėl ir reikalingas palydėjimas: turime žiūrėti, klausytis ir skaityti tą patį, ką ir mūsų vaikai, kad paskui galėtume su jais aptarti bei įvertinti. Jei skirsime tam laiko ir pastangų, gal mums pavyks įsiūlyti vaikams bei jaunuoliams perskaityti, pažiūrėti ar išklausyti ką nors tikrai vertingo, krikščioniško ir, be abejo, kartu aptarti.

Drauge su vaikais reikia svarstyti ir realaus gyvenimo reiškinius bei įvykius politikoje, visuomenėje, giminėje, šeimoje, Bažnyčioje. Mažesniesiems galima tiesmukai sakyti, kodėl ir kas gerai, o kas blogai. Su vyresniaisiais kategoriškumo turime vengti, sudarydami sąlygas nuspręsti patiems. Tikėjimo dalykai svarstytini kartu su kasdieniais, nepaliekant jų kažkokioms ypatingesnėms progoms. Visi klausimai spręstini tikėjimo šviesoje, bet būtinai pirmiausia žmogiškoje plotmėje. Turi būti akivaizdu, jog tai, kas tikrai ir iki galo gera juridiškai, politiškai, mediciniškai, ekonomiškai, pasirodo besą Dekalogo ir Kristaus bei Bažnyčios siūloma ar net įsakoma. Tegul vaikai ir paaugliai pamato, kad būtent gėris, o ne blogis žmogų išlaisvina ir iškelia, kad krikščioniškoji moralė – ne draudimai, o veikiau pilnatvės ir laimės receptai.

Žinoma, tikėjimas nėra vien moralė. Viską lemia gyvas ryšys su Dievu, palaikomas malda ir sakramentais. Pasirinkus gėrį kasdienybėje sukuriamos prielaidos išgirsti Dievo kvietimą ir į jį atsiliepti; malda ir sakramentai palaiko tinkamus apsisprendimus ir teikia stiprybės išlikti gerame kelyje – tokios stiprybės, kurios pakaks netgi tam, kad mūsų vaikai pajėgtų **patraukti bendraamžius**. Vadinasi, jie neliks vieniši dėl to, kad yra tikintys, o tai, kaip minėjome, jiems be galo svarbu. Rimtas, lygiavertiškumu grįstas įvairių klausimų svarstymas tikėjimo šviesoje mūsų vaikus ir jaunimą gali išmokyti savo tikėjimą bei moralę argumentuoti bendraujant su draugais. Tokiu būdu išugdytume neformalius lyderius – krikščionis, kurių šiandien vaikai ir jaunimas, deja, beveik neturi. Būtent šeimoje tokius vaikus ir jaunuolius įmanoma išugdyti, tačiau tik tada, kai vyresnieji kiekvieną vaiką traktuos ne kaip mažą, menkesnį, neišmanantį, nepatyrusį, o kaip Dievo atvaizdą – unikalų, vis labiau atsiskleidžiantį ir gerbtiną.

Viešpats patikėjo mums mūsų vaikus, kad padėtume jiems savyje, kituose bei visoje kūrinijoje atrasti Dievo dovanas ir jas pasiimti, ugdyti, išskleisti, jomis dalytis. Todėl turime teisę būti vyresniąja karta tik ta prasme, kad jaustumės be galo **atsakingi** už Dievo mums patikėtus jaunesniuosius. Tačiau jokiu būdu negalime būti tokia vyresnioji karta, kuri kaip nors demonstruotų savo pranašumą. Savo vaikams esame vien tikėjimo, vilties ir meilės bendrakeleiviai. Nesame geresni už juos, greičiau jau atvirkščiai. Todėl būkime pasirengę **keistis** vertybėmis ir labiau paisyti vieni kitų. Krikščionio pašaukimas – tapti ne kuo nors kitu, o **savimi** – pagal tą dovaną, kurią Viešpats jau yra mumyse įdiegęs, pagal tuos gerus dalykus, kuriuos, kaip sako apaštalas Paulius, Kūrėjas iš anksto numatė mums gyvenime atlikti. Vadinasi, prie vaikų ir paauglių liestis turime be galo atsargiai. Juk ne veltui poetas bei mąstytojas K. Džibranas pabrėžia, kad mūsų vaikai nėra mūsų. Ir mes šiuos svarstymus pradėjome nuo Jėzaus žodžių apie tai, jog nesame nei mokytojai, nei tėvai, tik broliai *(Mt 23, 8-12)*. Taigi baigiant galima imti ir visai pakeisti šio straipsnio pavadinimą: ne kartų vaidmuo perduodant tikėjimą, o broliškumas ir mainai tikėjimo kelyje, nepaisant amžiaus!

Straipsnis parengtas pagal pranešimą, perskaitytą Lietuvos šeimos centrų 6-ojoje metinėje konferencijoje vasario 24–26 d.